

Introducere²

Societatea actuală experimentează un nivel internațional fără precedent, fie că vorbim despre progresele tehnologice, fie că ne referim la crizele mondiale, la conflicte armate, sau la reformele financiare și sanitare. Managementul acestora și soluțiile de prevenire au condus la proliferarea digitalizării și la căutarea unor noi soluții strategice, inclusiv din punct de vedere teoretic. Putem enumera neexhaustiv: războiul cu drone, noile tehnologii, utilizarea lawfare în autoapărare, poziția de putere a unor actori nestatali sau combaterea acțiunilor grupărilor teroriste (resimțite în Brazilia, China, Rusia, India, Israel, Regatul Unit etc). Astfel, societatea s-a îndreptat tot mai mult către modelarea normelor internaționale, către creație și transdisciplinaritate ca instrument de înțelegere și de reglementare a tuturor aspectelor derivate, observându-se influența evoluțiilor strategice și tehnologice asupra sensului și interpretării dreptului internațional însuși. Prin aceasta lucrare mi-am propus să experimentez la nivel teoretic o viziune diferită asupra unor direcții ale dreptului internațional public, pe fondul multor schimbări contemporane, având în vedere că viața și evoluția normelor, ca și în cazul multor alte procese sociale, sunt combinații complexe de constrângeri și cauze de acțiune normative, instrumentale și de altă natură³.

În ceea ce privește dreptul internațional, toate aceste evoluții moderne au ca specificitate însăși universalitatea care cuprinde tot ceea ce există și este comun tuturor. Peisajul relațiilor dintre participanți este modelat de

² Această monografie reprezintă rezultatul stagiului de cercetare în cadrul CIRET Paris, aferent perioadei decembrie 2022-mai 2023, centru în care am fost selectată în calitate de cercetător activ în studii și cercetări transdisciplinare ce au ca temă dreptul internațional public.

³ Judith Kelley, *Assessing the Complex Evolution of Norms: The Rise of International Election Monitoring*, 62(2) International Organization, 2008, pp. 221-255, DOI:10.1017/S0020818308080089.

existența mai multor caracteristici care definesc universalitatea cum ar fi: 1) convenționalismul caracterizat prin acorduri internaționale care devin obligatorii pentru părți și sunt aplicabile în toate situațiile similare; 2) coerciția limitată, în sensul că dreptul internațional public nu are forța coercitivă a legilor interne, ci se bazează pe cooperare și consens între state și ceilalți actori internaționali, neexistând o autoritate centrală. Avem în vedere acel ansamblu de reglementare privind aspecte foarte diferite precum drepturile și obligațiile statelor în relațiile diplomatice sau comerciale, conflictele armate, drepturile omului, protecția mediului, dreptul mării și dreptul spațial, precum și multe altele. Diferențierile în raport de dreptul intern constau în sfera de aplicare foarte extinsă acoperind relațiile dintre state și alți participanți la raporturile juridice internaționale.

În acest domeniu, mutațiile sau modificările pot fi subtile și se produc în timp reflectând schimbările treptate, sau pot fi mutații majore atunci când evenimente precum războaiele sau schimbările politice semnificative afectează practicile și opiniile internaționale. Relevanța discuției noastre are în vedere cele trei tipuri de mutații: evoluția obiceiului internațional, dezvoltarea tratatelor și jurisprudența. Explicațiile au ca fundament logico-juridic următoarele considerente: 1) mutațiile pot avea loc atunci când practicile statelor se schimbă sau se dezvoltă, ceea ce poate duce la crearea unui nou obicei internațional sau la modificarea unui obicei existent, așa cum am asistat în dreptul comunicațiilor și al noilor tehnologii; 2) când noile tratate sunt semnate sau atunci când tratatele existente sunt modificate sau interpretate diferit de către state; sau 3) când instanțele internaționale ajung la o interpretare diferită sau la o decizie dată pe fondul unei probleme noi în dreptul internațional public.

Va fi posibil să cercetăm dreptul internațional public printr-una dintre metodele transdisciplinare? La un nivel destul de incipient a început deja acest proces? Lucrarea de față pornește de la ideea ca aceasta ramură de drept este un compus format din educație și cercetare în primul rând, pentru a cărei elaborare a fost utilizată metoda introspecției științifice specifice corelată cu metoda de tip transdisciplinar bazată pe date primare și secundare provenite din reviste științifice, cărți, documente, opinii ale unor experți și alte publicații⁴. Argumentele și concluziile acestei lucrări au

⁴ Metoda transdisciplinară este din ce în ce mai aplicată în cercetare. Vezi pentru amănunte Cerasela Crăciun, *Metode și tehnici de cercetare*, Editura Universitară, București, 2015.

menirea de a sublinia importanța înțelegerii realității, parcurgând meta-analiza corespunzătoare universalității dreptului internațional, nu prin lentila politicilor, ci prin cercetare.

Fără echivoc, dinamica dreptului internațional public în societatea contemporană este puternic influențată de schimbările politice, economice și sociale din întreaga lume. În timp ce dreptul internațional a fost cândva considerat un domeniu separat de orice influență a oricărei alte discipline, astăzi este din ce în ce mai mult inter sau transdisciplinar și se intersectează cu multe alte domenii ale cunoașterii, cum ar fi științele politice, economia, sociologia, filosofia, psihologia, cultura, religia, biologia, științele tehnice etc. Cu acest fenomen se confruntă toate domeniile de drept. Într-o lume globalizată, în care interacțiunile dintre state și alte entități sunt din ce în ce mai complexe și mai frecvente, dreptul internațional este esențial atât pentru a dezvolta, în primul rând, reglementarea relațiilor internaționale și promovarea păcii și a cooperării între națiuni, cât și pentru identificarea de noi soluții la schimbările climatice, securitatea cibernetică, combaterea terorismului, drepturile omului, migrația etc.

Prin urmare, putem spune că dreptul internațional se bucură astăzi de universalitate. Tradițional, universalitatea acestui domeniu se referă la dreptul internațional ca la un sistem de drept global, care are validitate la nivel mondial și este obligatoriu pentru toate statele. În acest sens, universalitatea se referă în primul rând la aspectele formale și cuprinde forma statului modern și, odată cu aceasta, principiile egalității suverane, neintervenției, coexistenței pașnice și cooperării între statele independente⁵.

Din această perspectivă, a căutării unei exprimări comune, dreptul internațional public se prezintă ca o *matematică* recentă a întregului drept contemporan. Acest fapt este un exemplu grăitor pentru expunerile ce fac obiectul analizei noastre, deoarece matematica pare situată la polul opus. Cu toate acestea, dreptul internațional este o matematică pentru alte ramuri

⁵ André Nollkaemper, *Universality. Piracy - UNCLOS (UN Convention on the Law of the Sea) - Customary international law - Erga omnes obligations - Peremptory norms / ius cogens*, Published under the auspices of the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law under the direction of Professor Anne Peters (2021-) and Professor Rüdiger Wolfrum (2004-2020), Product: Max Planck Encyclopedias of International Law [MPIL], Module: Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL] 2011, material disponibil prin abonament aici: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1497>, accesat în data de 04.03.2023.

de drept dar, în același timp absoarbe un anume fel de matematică și, aceasta din urmă este interesată de dreptul internațional. Mergând pe un fir de analiză mai detaliat, prin dihotomie putem să ne gândim la matematica din dreptul internațional sau la dreptul internațional din matematică. Reamintesc aici eforturile educaționale ale unor specialiști care continuă să creeze punți între matematică și dreptul internațional public. Potrivit acestora, educația are un rol foarte important în aceste evoluții. S-a identificat o provocare comună pentru cele două discipline. Aceasta constă în promovarea exercitării cetățeniei globale, activă, susținătoare, responsabilă și dedicată dezvoltării durabile, contextualizate în cadrul obiectivelor de dezvoltare durabilă. Misiunea universităților este adusă la rangul unei forțe motrice a transformării sociale din diferite dimensiuni⁶.

Utilizarea unor metode educaționale de acest tip, are potențialul de a forma viitorii specialiști prin formarea abilităților acestora de a fi capabili să le cerceteze cu un raționament logic și un simț critic, aplicând sursele juridice, jurisprudențiale și doctrinare la dilemele juridice ale unei societăți în continuă transformare. Absolvenții vor fi în măsură să conceapă politici publice și să înțeleagă managementul entităților private. Aceste metode de educație promovează, în general, o cetățenie globală, angajată în favoarea multiculturalismului, a unui limbaj comun, a dezvoltării durabile, a utilizării eficiente a resurselor, a solidarității, echității, dreptății și apărării drepturilor omului⁷. Într-un cuvânt, există posibilitatea unei cetățenii globale transdisciplinare.

Pe lângă aceste aspecte, există mai multe legături între matematică și dreptul internațional, legături care au fost prea puțin tratate până în prezent⁸.

⁶ În universități din Spania, spre exemplu, titlurile proiectelor finale de licență cuprind teme precum: 1) „Rolul matematicii în atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă”; 2) „Natura *soft law* a regimului schimbărilor climatice: referire specială la Acordul de la Paris”; 3) „Egalitatea de gen dintr-o perspectivă internațională a obiectivelor de dezvoltare durabilă”; 4) „Pace, justiție și instituții puternice: obiectivul 16 al Agendei 2030”; 5) „Refugiul și dreptul la azil: cazul femeii migrante”; 6) „Protecția refugiaților în dreptul internațional”; 7) „De la Comisia pentru Drepturile Omului la Consiliul Drepturilor Omului”.

⁷ Alicia Chicharro, Maria Jesús Campi3n, *What do Law and Mathematics have in common? The Sustainable Development Goals as a Transversal Substrate of Numbers and Laws*, Universidad P3blica de Navarra, Ceur Workshop Proceedings, 2022, 3129, 1-5.

⁸ Doar facem o scurta trecere în revistă a unora precum: 1) cazurile de litigii comerciale internaționale unde prin matematica calculam pierderile financiare și evaluăm daunele; 2) stabilirea valorii unei investiții și a ratei de rentabilitate; 3) pentru delimitarea și utilizarea apelor internaționale, matematica calculează cantitățile de apă disponibile și determina